

Din prețiosul tezaur de valori bibliofile aflat în posesia bibliotecii Mănăstirii Putna, prezentăm, în rândurile de față, fondul de carte românească veche. De-a lungul timpului, unele exemplare au fost menționate, fie în lucrări ce vizau o prezentare de ansamblu a valorilor spirituale existente în colecțiile mănăstirii, fie ele însele constituind obiectul unor studii. La momentul potrivit vom face cuvenitele precizări. De asemenea, existența unor exemplare cu mai puține lipsuri decât cele descrise în *Bibliografia românească veche*¹ ne-a oferit posibilitatea consemnării plusurilor de conținut.

Cuprins în intervalul anilor de tipărire 1652—1828, fondul de carte românească veche de la Mănăstirea Putna este constituit din 75 de titluri și 101 de exemplare. Din secolul al XVII-lea, biblioteca păstrează: un exemplar din *Îndreptarea legii*, Tîrgoviște, 1652; un exemplar din *Viața sfinților*, Iași, 1682—1686 (vol. I—III)², exemplare din BIBLIA, București, 1688³ și un exemplar din *Tîlcuirea liturghiei*, Iași, 1697⁴.

Tiparul secolului al XVIII-lea este reprezentat de 30 de titluri: *Evanghelie*, București, 1723⁵; *Cazaniile lui Ilie Miniat*, București, 1742⁶; *Penticostar*, București, 1743 (două exemplare); *Psaltire*, Iași, 1743; *Ceaslov*, Rădăuți, 1745 (două exemplare); *Pravoslavnică mărturisire*, București, 1745 (două exemplare)⁸; *Mărgăritare*, București, 1746; *Triod*, București, 1747; *Cazanii*, Rîmnic, 1748; *Octoih*, Rîmnic, 1750; *Tîrnosanie*, Iași, 1752 (două exemplare)⁹; *Penticostar*, Iași, 1753 (două exemplare)¹⁰; *Molitvenic*, Iași, 1754¹¹; *Antologhion*, Iași, 1755 (două exemplare)¹²; *Hrisovul lui Con-*

stantin Mihail Cehan Racoviță Domnul Moldovei, pentru desființarea văcăritului și a cuniței pe vite, Iași, 1757¹³; *Liturghie*, Iași, 1759;¹⁴ *Simeon Arh. Tesalonicului, Vorovă de întrebări și răspunsuri întru Hristos*, București, 1765 (două exemplare); *Antologhion*, Rîmnic, 1766; *Penticostar*, Rîmnic 1767; București, 1769; *Octoih*, Blaj, 1770 (două exemplare); *Evanghelie*, Blaj, 1776 (două exemplare); *Mineiul pe octomvrie*, Rîmnic, 1776; *Octoih*, Rîmnic, 1776 (două exemplare); *Triod*, Rîmnic, 1777; *Mineiul pe noiembrie*, Rîmnic, 1778; *Mineiul pe decembrie*, Rîmnic, 1779; *Mineiul pe ianuarie*, Rîmnic, 1779 (două exemplare); *Mineiul pe februarie*, Rîmnic, 1779; *Mineiul pe martie*, Rîmnic, 1779 (două exemplare); *Mineiul pe aprilie* Rîmnic, 1780; *Mineiul pe mai*, Rîmnic, 1780 (două exemplare); *Mineiul pe iunie*, Rîmnic, 1780 (două exemplare); *Mineiul pe iulie*, Rîmnic, 1780; *Mineiul pe august*, Rîmnic, 1780; *Mineiul pe septembrie*, Rîmnic, 1780; *Penticostar*, București, 1782; *Adunarea cazaniilor*, Viena, 1793 (două exemplare)¹⁵; *Biblia*, Blaj, 1795; *Ceaslov*, Iași, 1797.

Din secolul al XIX-lea, pînă în anul 1828, enumerăm titlurile: *Penticostar*, București, 1810; *Chiriadromion*, București, 1801 (două exemplare); *Slujba cuviosului Dimitrie de la Basarabov*, București, 1801; Neofit, *Infruntarea jidovilor*, Iași, 1803; *Octoih Mic*, Cernăuți, 1804; *Octoih Mic*, Iași, 1804; ; Teofilact, *Tîlcuire la cele patru Evanhelii*, Iași, 1805 (două exemplare); *Liturghii*, Blaj, 1807; ; *Viețile Sf. din luna septembrie*, Neamț, 1807 (două exemplare); *Viețile Sf. din luna octombrie*, Neamț, 1809; *Acatist*, Sibiu, 1810; *Chiriadromion*, Neamț, 1811; *Viețile Sf. din*

luna noiembrie, Neamț, 1811, *Viețile Sf. pe luna decembrie*, Neamț, 1811; *Viețile Sf. pe luna ianuarie*, Neamț, 1812; *Viețile Sf. pe luna aprilie*, Neamț, 1813; *Viețile Sf. pe luna mai*, Neamț, 1813; *Viețile Sf. pe luna iulie*, Neamț, 1814 (două exemplare); *Arătare...pre. scurt a dumnezeștilor dogme*, Neamț, 1816 (două exemplare); *Noul Testament*, Sf. Petersburg, 1817 (trei exemplare); *Catavasier*, Buda, 1818; *Liturghii*, Iași, 1818 (două exemplare); E. Sirul, *Cuvinte și învățături*, Neamț, 1818, 1819, 1823 (vol. I — III); *Biblia*, Sf. Petersburg, 1819 (două exemplare); *Molitvenic*, Chișinău, 1820; *Psaltire*, București, 1820; *Rînduiala sfințirii bisericii și a primirii ereticilor în biserica răsăritului*, Chișinău, 1820; *Evangelistiar*, Iași, 1826; *Octoih cu Catavasier*, Buda, 1826; *Tipicon*, Buda, 1826; *Pateric*, București, 1828 (două exemplare).

Relații cu privire la proveniența, circulația și prețul cărților, la existența unor molime și fenomene meteorologice sau evenimente istorice ne sînt oferite de numeroasele însemnări marginale. La un an de la tipărire, *Penticostarul* de Rîmnic, 1767, (inv. 470), se afla deja în proprietatea Sîhăstriei; „*Această carte este a sfintei Săhăstriei a Putnii, unde este hramul Blagoveștenii... 1768, marți*”. Pe pagina 446 a *Îndreptării legii* (inv. 819) se consemnează: „*Ierei Nicolae ot Rîmnic, leat 7275 = (1717)*”; exemplarul aparține mănăstirii din anul 1724; „*Această sfîntă Pravilă este a nevredniciei noastre, smeritul Athanasie, episcopul de Roman, pre care o am luat de la doao obraze precum arată în foaia 528, iară mai pre urmă, măcar că au fost cu vicleşug acelor obraze cea faptă, noi cui și cît s-au cuvinit am făcut plata și de la noi o dăm dar sfintei mănăstiri Putnii... v leto 7232 (= 1724), av(gust) 12. Athanasie, episcop de Roman*”.

Între exemplarele cele mai prețioase un loc aparte ocupă *Biblia* tipărită la București, în 1688 (inv. 496), dăruită mitropolitului Dosoftei, pe cînd se afla în această mănăstire, de către însuși Constantin Brîncoveanu; „*Dăruitu-s-au această sfîntă Biblie de Mariia Sa Ioan Constandin al doilea B(asarab) Voevod,*

*Domnul și oblăduitorul Țării Munt(enești) sfinții sale părintelui chir Dosoftei, mitropoli(t) Țării Moldovei; ea păstrează, în manuscris original, cea de-a treia versiune a poemului Domnii Țării Moldovie pe ultima filă a Predosloviei și pe o filă adăugată după ea*¹⁶. Trei titluri de carte veche românească sînt donate de mitropolitul Iacov: *Cazaniile lui Ilic Miniat*, București, 1742 (inv. 483); *Triod*, București, 1747 (inv. 469); f. 1—5: „... chir Iacov, carele au fost mitropolit a toată Țara Moldovei. Și din sfînta shimă s-au numit Evthimie; sfintei săhăstriei a Putnii, unde iaste hramul Bunavestirea Preasfintei născătoare de Dumnezeu... la anii de la H(ri)s(tos) 1778, mai 13. Acest preasfîntit părinte, chir Evthimie, au primit sfînta shimă, mai 11. Și după ce au primit sfînta shimă, a cincea zi, mai 15 zile, au răposat în timpul marți sara spre miercurea ot danii Paștilor, cu H(ri)s(tos) voscriș și s-au îngropat trupul în ziua praznicului Înălțării lu H(ri)s(tos), mai 17, 1779...*)” și *Penticostar*, Iași, 1753 (inv. 479). Boierul Gheorghie von Baloși donează, în 1827, 6 volume din *Viețile Sfinților* tipărite la Neamț; „*La anul 1754, să pt(embrie) 20, Ștefan Buhăescu donează schitului de la Putna un Octoih, Rîmnic, 1750 (inv. 468). Unul din exemplarele din Voroavă de întrebări și răspunsuri întru Hristos, București, 1765 a aparținut preotului Ștefan Poclitari din Succava; un Octoih de Rîmnic, 1776, lui Iraclii Golembiovschi, pe cînd era „școleri la sfînta mănăstire Put(na), în 27 avgust, anu 1833”*; un *Pateric*, tipărit la București în 1828, este dăruit de părintele Dimitrie Dan: „*Această carte e dăruită de exarhul arhiepiscopesc Dimitrie Dan, paroh greco-oriental în Straja, și anume bibliotecii sîntei monastiri Putna, duminică, în 18/31 ianuarie 1904; altele, de pildă: Triod, București 1769 și Octoih, Blaj, 1770 au aparținut bisericii din Pojorîta, altele au fost cumpărate special pentru mănăstire: „pe drepți banii mănăstirii*”.

Din categoria celorlalte însemnări le redăm, ca fiind revelatoare, pe următoarele: „*Anul 1814, la zi întii a lui mai, omăt la genunchi; și pentru că să să pomeniască mulți veci am însemnat aice,*

1814, mai...” (*Chiriadodromion*, București, 1801, inv. 503); „Anul 1858, nc-z-vrie 13 zile, s-au întâmplat lăsatul săcului de postul Nașterii, gioi, fiind indictul 1, crugul soarelui 2, mina anului 2, crugul lunii 13, slova pashalii B, în zioa sfintului Ioan Gură de Aur, și s-au întâmplat de au fost vreme foarte bună și liniștită, numai boala vitelor era; au murit mai multe de 20 de boi aleși la m(ănăstirea) Gârbovețul (n. n. azi în Ucraina), iară la anul 1859, februarie 22, s-au întâmplat lăsatul săcului de brinză de postu mare și sara după 6

ceasuri au tunat tare și au fulgerat și furtună cu ploae au fost. Întru această zi s-au hirotonit arhimandrit părintele Ieronim*..... Garbovețului „(Noul Testament, St. Petersburg, 1817, inv. 472).

Deseori menționată în studiile de specialitate, datorită fondului valoros de manuscrise, biblioteca Mănăstirii Putna este și un important deținător de carte românească veche. Credem că am convins de valoarea documentară a acestor cărți precum și de multiplele valențe pe care le au însemnările ce le însoțesc paginile.

NOTE

¹ I. Bianu, N. Hodoș și Dan Simionescu, *Bibliografia românească veche, 1508—1830*. Toma. I — IV, București, Editura Socec, 1903—1944 (se va cita în continuare B.R.V.).

² Semnalat de Melkisedec, *O vizită la câteva mănăstiri și biserici antice din Bucovina*, Extras din „Analele Academiei Române”, seria II, tom VII, sect. II, Memorii și notițe, București, 1885, p. 44—46 și de D. Dan, *Mănăstirea și comuna Putna*, București, 1905, p. 84, vezi și B.R.V.I, (74), p. 246.

³ Semnalate de D. Dan, *op. cit.*, p. 83.

⁴ *Ibidem*, p. 83.

⁵ *Ibidem*, p. 83.

⁶ *Ibidem*, p. 84.

⁷ *Ibidem*, p. 84.

⁸ *Ibidem*, p. 83; vezi și B.R.V. II (241), p. 85.

⁹ Semnalate de D. Dan, *op. cit.*, p. 84 și Teoctist, Mitropolit al Moldovei și Sucevei, Mitropolitul Iacob Putneanul, *Mănăstirea Neamț*, 1978, p. 24.

¹⁰ Unul din exemplare (inv. 318) este semnalat, cu redarea Prefeței, în Teoctist... *op. cit.*, p. 98—99.

¹¹ În B.R.V. IV., p. 247, se menționează: (4) f. + 514 p. Exemplarul nostru posedă 720 p. nefiind, însă, complet. P. 515—720 cuprind: p. 515—522: *A celui întru sfinți, părintelui nostru Ioan, Arhiepiscopul Tarigradului*; p. 522—540: *Rugăciunea pentru casă ce să supără de duhuri reale*; p. 540—560: *Rugăciunile, adică blestemele ale marelui Vasilie cătră cei ce pătimesc de la diavoli*; p. 561—583: *Rugăciunile la neploaie. Facirea lui Callist, patriarhul Tarigradului*; p. 584—629: *Urmarea cei de rugăciune: Rugăciunea la rană de moarte*; p. 629—634: *Rînduiala pricistaniei*; p. 635—651: *Pogrehanie în săptămîna cea lumnală*; P. 651—666: *Rugăciuni de multe trebi*; p. 666—674: *Rugăciuni pentru cei ce să întorc*; p. 674—689: *Rugăciuni carele să ispitească în vis*; p. 689—693: *Rînduială la profeți. Invățătura pre scurt*; p. 694—698: *Rugăciune pentru cei ce sînt întru blestemuri*; p. 699—709: *Molitive la nașterea Domnului nostru Is. Hs. la fii cei duhovnicești*; p. 710—720: *Rînduială la blagoslovenie și sfințirea vaselor celor de slujbă*.

¹² Exemplarul cu nr. inv. 533 este semnalat în Teoctist... *op. cit.*, p. 96—97, unde este redată *Înștiințarea pentru moaștele marelui mucenic Ioan cel Nou de la Suceava*.

¹³ În B.R.V. II (304), p. 139 este descris un exemplar de (4) f. cuprinzînd *Hrisovul și cartea de blestem a Mitropolitului Iacov al Moldovei*. Exemplarul complet posedă (5) f. Această ultimă, filă cuprinde cartea cu afurisenie nedezlegată a Mitropolitului Iacov și împreună cu înfricoșat blăstămul însoțesc hrisovul domnesc. Asemenea cărții de blestem, sînt însoțite de semnătura și pecetea Mitropolitului Iacov. Data tipăririi, 1757, martie 1.

¹⁴ Semnalată în Teoctist... *op. cit.*, p. 60.

¹⁵ Un exemplar, inv. 497, semnalat de D. Dan, *op. cit.*, p. 84.

¹⁶ Al. Elian, *Dosoftei, preot laic*, în „Contemporanul” nr. 21 (1076), 26 mai 1967, p. 3; I. R. Mircea, *Mitropolitul Dosoftei, istoric al românilor*, în „Magazin istoric”, IX, 1975, nr. 8, p. 46—47; Idem, *Dosoftei, un rapsod al istoriei Moldovei*, în „Manuscriptum”, VII, 1976, nr. 1, p. 37—46; *Dosoftei, Opere, I, Versuri*, Ediție critică de N. A. Ursu, București, 1978.

*... Text nesemnificativ, fără valoare documentară.

... Marchează, după caz, o lectură imposibilă datorită ștergerii textului, grafiei ilizibile sau deteriorării fililor prin tăierea marginilor la legat. (...) Între paranteze drepte am întregit prescurtările.

RÉSUMÉ

Dans cet article l'auteur signale l'ancien livre roumain qui se trouvant dans les fonds de la bibliothèque du monastère Putna, constituée de 75 titres et 101 exemplaires (avant 1830, y compris).

Il presente aussi quelques notes marginales que l'on peut lire sur les feuilles des livres.